

RUCH SPOŁECZNY JAKO PRZEJAW AKTYWNOŚCI ZBIOROWOŚCI SPOŁECZNEJ

SOCIAL MOVEMENT AS A MANIFESTATION OF ACTIVITY OF COLLECTIVE CONSCIOUSNESS

Katarzyna Żurawska^{1(A,B,C,D,E,F,G)}

¹Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II w Lublinie, Instytut Socjologii
The John Paul II Catholic University of Lublin

Żurawska, K. (2019). Ruch społeczny jako przejaw aktywności zbiorowości społecznej/Social movement as a manifestation of activity of collective consciousness, *Rozprawy Społeczne/Social Dissertations*, 13(2), 26-35. <https://doi.org/10.29316/rs/113309>

Wkład autorów/ Authors' contribution:

- A. Zaplanowanie badań/
Study design
- B. Zebranie danych/
Data collection
- C. Dane – analiza i statystyki/
Data analysis
- D. Interpretacja danych/
Data interpretation
- E. Przygotowanie artykułu/
Preparation of manuscript
- F. Wyszukiwanie i analiza
literatury/
Literature analysis
- G. Zebranie funduszy/
Funds collection

Tabele/Tables: 0

Ryciny/Figures: 0

Literatura/References: 13

Otrzymano/Submitted:
listopad/November 2018

Zaakceptowano/Accepted:
styczeń/January 2018

Streszczenie

Głównym celem niniejszego artykułu jest określenie najważniejszych czynników przyczyniających się do powstawania oraz działania ruchów społecznych. Ruchy społeczne ukazują się jako zjawisko żywotne i zmienne. Są rzeczywistymi twórcami i zawsze działają na rzecz zmiany. Artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie, jaka jest efektywność tych działań? Ruch społeczny postrzegany jest jako najpowszechniejsza forma zbiorowej aktywności społecznej, dążącej do obranych celów. Cele wyznaczone przez ruch odnoszą się do potrzeb i interesów jakie chce osiągnąć. Taka wspólna aktywność pojawia się, gdy ludzie zdają sobie sprawę, że celów nie da się zrealizować w pojedynkę, a jedynie przez działania wspólne. Działanie oparte jest na wspólnych metodach ukierunkowanych jednakowymi wartościami i ideologią. Prowadzi to do przekształcania rzeczywistości społecznej. W artykule omówiona zostanie również istota dynamiki ruchów społecznych. Każdy ruch społeczny przechodzi pewne etapy swojej żywotności. Początkiem ruchu jest jego tworzenie, następnie rozwijanie się, realizacja zamierzonych celów, aby na końcu doszło do zanikania ruchu.

Słowa kluczowe: ruch społeczny, konflikt społeczny, dynamika ruchu, zamieranie ruchu.

Summary

The main purpose of this article is to identify the most important factors contributing to the emergence and operation of social movements. Social movements appear as a vital and variable phenomenon. They are real creations and always work towards a change. The article is an attempt to answer the question about the effectiveness of these activities. The social movement is perceived as the most common form of collective social activity pursuing the assumed aims. The goals set by such a movement relate to the needs and interests wanted to be achieved. Such joint activity occurs when people realize that goals cannot be achieved alone, but only through joint actions. The action is based on common methods focused on equal values and ideology. This leads to the transformation of social reality. The essence of the dynamics of social movements will be also discussed in the article. Each social movement undergoes certain stages of its vitality. The beginning of a movement is its creation, then development, realization of intended goals, so that the movement disappears at the end.

Keywords: social movement, social conflict, movement dynamics, dying of movement.

Adres korespondencyjny: mgr Katarzyna Żurawska, Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II w Lublinie, Instytut Socjologii, Wydział Nauk Społecznych, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, tel. 81 445 33-55, e-mail: kasiazurawska@wp.pl, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0859-1947>
Copyright by: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Katarzyna Żurawska

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjne-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Wstęp

W społeczeństwie dochodzi do ciągłych zmian w celu polepszenia sytuacji społecznej. Pomocnym tworem w dążeniu do tego celu są ruchy społeczne. Proces tworzenia się, trwania i zaniku ruchu to zagadnienie wciąż ważne dla nauki. Diagnoza zmieniającej się rzeczywistości społecznej w każdym jej wymiarze pomaga nam zrozumieć formy i zasady tych zmian. Warto więc poznać jeden z przejawów aktywności społecznej, jakim jest ruch społeczny. Pierwsze przejawy tworzenia ruchów sięgają początku XIX wieku. Najwcześniej powstawały ruchy pracownicze w celu obrony praw rosnącej klasy robotniczej. Kolejne to ruchy narodowe walczące o niezależność od wielonarodowego imperium. Powstawały również ruchy katolickie, które walczyły o przyznanie równoprawnych konstytucyjnych praw politycznych katolikom (Heywood, 2011).

Ruchy aktywnie powstawały z dużym nasileniem równocześnie w wielu krajach. Najwięcej ruchów powstało w Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Francji i Niemczech. Wyodrębniamy trzy okresy powstawania ruchów społecznych. Pierwszy okres powstawania ruchów przypada na lata dwudzieste, trzydzieste i czterdzieste XIX wieku. Kolejny okres to dwa dziesięciolecia rozdzielające wiek XIX i XX. Ostatni okres rozpoczyna się w połowie lat sześćdziesiątych i trwa do dzisiaj (Ulicka, 1993). W Polsce za początek socjologii ruchów społecznych określa się powstanie „Solidarności”. Powstające w latach 1980 i 1981 ruchy społeczne tworzyły się w związku z „Solidarnością”. Pozostałe działania zbiorowe utożsamiały się najczęściej z działaniami „Solidarności” (Kuczyński, 1994). Jak określa Elżbieta Cizewska, pojęcie ruchu społecznego do polskiej socjologii wprowadziło powstanie „Solidarności”. Dało to możliwość badaczom rozważania o pojemnej formule ruchu społecznego i dołączyło do listy innych ruchów społecznych XX wieku (Cizewska, 2010).

Nowe ruchy społeczne

Często spotykamy się z pojęciem nowe ruchy społeczne. W tej części artykułu zostanie przedstawione znaczenie nowych ruchów społecznych, oraz jakie są różnice pomiędzy starymi ruchami społecznymi, a nowymi ruchami. Nowe ruchy społeczne rozumiane są jako nowe pole konfliktów społecznych rozgrywanych pomiędzy wzorcami kulturowymi i etycznymi. Ruchy pojawiają się w społeczeństwie obywatelskim w którym istnieje walka o kształt życia społecznego, a nie w relacjach pomiędzy społeczeństwem i państwem. Nie jest to już tylko kontrola nad środkami produkcji, lecz kontrola nad wzorcami etycznymi, reprodukcją kultury czy wytwarzaniem symbolicznych dóbr i środków informacji. Nowe ruchy społeczne nie mogą być dłużej rozpatrywane w opozycji wobec

Introduction

Each society undergoes constant changes in order to improve its social situation. Social movements are helpful in achieving this goal. The process of formation, duration and disappearance of a movement is a question that remains important for science. Diagnosis of the changing social reality in all its dimensions helps us understand the forms and principles of these changes. Thus, it is worth to know one of the manifestations of social activity, which is social movement. The first manifestations of creating movements date back to the early 19th century. The earliest labour movements were formed to defend the rights of the growing working class. Next are national movements fighting for independence from a multinational empire. There were also Catholic movements fighting for the granting of equal constitutional political rights to Catholics (Heywood, 2011).

Movements actively arose with great intensity simultaneously in many countries. Most movements formed themselves in the United States, Great Britain, France and Germany. We distinguish three periods of social movements. The first period of formation of the movements occurred in the '20's,' 30's and '40's of the 19th century. The next period took place during two decades separating the 19th and 20th centuries. The last period began in the mid-sixties and lasts to this day (Ulicka, 1993). In Poland, the emergence of "Solidarity" is defined as the beginning of the sociology of social movements. Social movements emerging in 1980 and 1981 were formed in connection with "Solidarity". Other collective actions were most often identified with "Solidarity" (Kuczyński, 1994). As Elżbieta Cizewska states, the concept of social movement in Polish sociology was introduced by the emergence of "Solidarity". This gave researchers the opportunity to consider the capacious formula of the social movement, having joined the list of other social movements of the 20th century (Cizewska, 2010).

New social movements

We often come across the concept of new social movements. This part of the article will present the importance of new social movements, and the differences between old and new social movements. New social movements are understood as a new field of social conflicts played out between cultural and ethical patterns. Movements appear in civil society in which there is a struggle for the shape of social life rather than in relations between society and the state. It is no longer just control over the means of production, but control over ethical patterns, the reproduction of culture or the production of symbolic goods and information means. New social movements can no longer be considered in opposition to the state or the ruling classes. These are no longer movements

państwa czy klas rządzących. Nie są już to ruchy, które są skierowane na kontrolę państwa. Nowe ruchy tworzą przestrzeń społeczną w której powstają konflikty społeczne wokół norm i wartości. Jedną z najważniejszych cech nowych ruchów społecznych jest brak możliwości interpretowania w kategoriach polityczno-ideologicznych i społeczno-ekonomicznych. W przeciwieństwie do starych ruchów, współczesne ruchy rodzą się wokół celów i wartości uniwersalnych jak np.: walka o rozwój społeczny w kategoriach jakości życia i wartości niematerialnych, ochrona jednostki i zbiorowej tożsamości wobec manipulacji oraz zachowanie pokoju. Nowe ruchy działają w pośredniej strefie pomiędzy władzą polityczną, a społeczeństwem obywatelskim, co tworzy nową płaszczyznę oddziaływania na procesy decyzyjne (Gortat, 1987).

Nowe ruchy społeczne przyciągają do siebie częściej ludzi młodych, którzy są lepiej wykształceni. Doprowadziło to do tego, iż członkowie takich ruchów skupiają się bardziej nad jakością życia niż postępem społecznym. W nowych ruchach społecznych wyznaje się podobną ideologię. Kwestionuje się dominujące cele społeczne oraz określony styl uprawiania polityki. Przynależność do ruchu wymaga od jego członków pewnego stopnia zaangażowania i aktywności, co jest ważniejsze od formalnego członkostwa czy rejestracji (Heywood, 2011).

Termin nowe ruchy społeczne stosowano jako opis zjawisk społecznych takich jak np.: protesty studenckie z drugiej połowy lat sześćdziesiątych, inicjatywy społeczne na rzecz ochrony środowiska czy np. działania na rzecz równouprawnienia kobiet. Ruchy często przybierały formę konfliktu o charakterze kulturowo-politycznym. Liderzy ruchów poddawali krytyce całość istniejącego porządku politycznego. Socjologowie już od samego początku powstawania ruchów upatrywali w nich manifestacje postaw podważających i odrzucających istniejący system społeczno-polityczny oraz dążenie ruchu do zwiększenia udziału w istniejącym porządku społeczno-politycznym. Wyróżniamy dwa rodzaje ruchów społecznych. Pierwszy o charakterze obronnym, oznaczającym np. sprzeciw przeciwko określonej decyzji zagrażających wartości bronionych przez ruch. Drugi rodzaj ruchu określony jest w kategorii walki społecznej, która ma na celu zwiększenie stopnia partycypacji obywateli w podejmowaniu decyzji, które bezpośredni ich dotyczą (Frybes, 1994). Bazą społeczną nowo pojawiających się ruchów nie jest już środowisko robotników wielkoprzemysłowych. Ruchy działają w klimacie optymizmu i praktycznego zaufania do stałego postępu ekonomicznego. Działanie ruchu to pewien proces przechodzenia od jednego typu społeczeństwa do powstania nowego typu społeczeństwa nazywanego społeczeństwem postindustrialnym. Pojęcie to można scharakteryzować w dwojaki sposób. Społeczeństwo to różni się od społeczeństwa typu przemysłowego, tym że istotną rolę odgrywają w nim procesy integracji społecznej. Większe znaczenie

that are directed towards state control. New movements create a social space in which social conflicts around norms and values arise. One of the most important features of the new social movements is the lack of political and ideological and socio-economic interpretation. Unlike old movements, modern movements are born around universal goals and values, such as the fight for social development in terms of quality of life and intangible assets, protection of the individual and collective identity against manipulation and preservation of peace. New movements operate in the intermediate zone between political power and civil society, which creates a new plane of influence on decision-making processes (Gortat, 1987).

New social movements are more often attracting young people who are better educated. This has led to the fact that members of such movements are more focused on quality of life than social progress. Similar ideology is professed in the new social movements. Dominant social goals and specific style of politics are questioned. Membership in the movement requires a degree of commitment and activity from its members, which is more important than formal membership or registration (Heywood, 2011).

The term new social movements was used to describe social phenomena such as student protests from the second half of the 1960s, social initiatives for environmental protection, or activities for the empowerment of women. Movements often took the form of cultural and political conflicts. Movement leaders criticized the whole of the existing political order. Sociologists from the very beginning of the formation of movements saw in them manifestations of attitudes undermining and rejecting the existing socio-political system and the movement's desire to increase its participation in the existing socio-political order. There are two types of social movements. The first one is of a defensive nature, meaning, for example, opposition to a specific decision threatening the values defended by the movement. The second type of movement is defined in the category of social struggle, which aims to increase the degree of citizen participation in making decisions that directly affect them (Frybes, 1994). The social base of the emerging movements is no longer the environment of large-scale workers. The movements operate in an atmosphere of optimism and practical confidence in constant economic progress. Movement is a process of transition from one type of society to the emergence of a new type of society, so called post-industrial. This concept can be characterized in two ways. This society differs from an industrial type society in that social integration processes play an important role. Social problems, which are associated with social aspirations for political participation, play a crucial role here. The second difference between a post-industrial society and an industrial type

odgrywają tutaj problemy społeczne, które kojarzą się ze społecznymi dążeniami do politycznej partycypacji. Druga różnica pomiędzy społeczeństwem postindustrialnym, a społeczeństwem typu przemysłowego to typ centralnego konfliktu społecznego (Lapeyronnie, 1994).

Definicja ruchu społecznego

Trudno jest jednoznacznie określić zjawisko ruchu społecznego. Ilu autorów opisuje to zjawisko, tyle definicji można przedstawić. Gdy spotykamy się z określeniem ruch społeczny, to na myśl przychodzą nam określenia ruchu jako np. ruchy narodowościowe, religijne czy chłopskie. Pojęcie ruchu społecznego możemy przedstawić w dwóch aspektach. Po pierwsze ruch społeczny można analizować jako grupy o szczególnych cechach. Drugie ujęcie przedstawia ruch społeczny jako proces powodujący zmiany w myśleniu, postawach oraz rozwiązaniach instytucjonalnych. Niezmiernie istotne są cele ruchu społecznego. Przykładem są tu cele strategiczne, które ujmowane są w perspektywie długofalowej. Mogą one dążyć do zmian reguł określających stosunki społeczne, jak również do ustanowienia nowego porządku społecznego. Najczęściej cele ruchu odnoszą się do konkretnej sfery życia społecznego. Ruch społeczny wyznacza swoje cele określając potrzeby i interesy jakie chce osiągnąć. Na tym etapie dochodzi do podejmowania konkretnych działań, które precyzują oraz modyfikują wyznaczony cel. W sytuacji pojawienia się nowych potrzeb może dojść do nagłego tworzenia się ruchu. Takie działania przybierają postać wystąpień o charakterze masowym, które zmierzają do wytworzenia nacisku na ośrodki decyzyjne i opinię publiczną. Istotną jest racjonalności działań podejmowanych przez ruchy społeczne. Zastosowane środki mają gwarantować osiągnięcie zamierzonego celu. Większość ruchów spełnia to kryterium. Jedną z ważniejszych cech ruchu społecznego jest żywiołowość ruchu. Ruch działa wówczas autonomicznie w stosunku do ośrodków decyzyjnych. Może dojść nawet do konfliktu z tymi ośrodkami. Działanie ruchu nie podlega planowaniu i kontroli. Ruch samookreśla się pod względem organizacyjnym i programowym. Wymienione cechy działania ruchu określają go jako ruch spontaniczny (Ulicka, 1993).

Ruchami społecznymi nazywamy również zbiorowe dążenie ludzi do realizacji wspólnego celu. Powstanie ruchu związane jest ze świadomym i celowym działaniem większości ludzi przy wykorzystaniu tych samych metod działania. Działanie ukierunkowane jest wspólnymi wartościami i ideologią. Nie jest to jedynie masowe występowanie zachowań i podobnych dążeń. Ruch społeczny swoją działalnością prowadzi do czynnego przekształcania rzeczywistości społecznej. Tworzy nowe wizje ładu społecznego, zmieniając układy stosunków społecznych i tworząc nowe instytucje. Powstają nowe systemy wartości. Powstawanie ruchów społecznych utożsa-

society is the type of central social conflict (Lapeyronnie, 1994)

Definition of social movement

It is difficult to clearly define the phenomenon of social movement. How many authors describe this phenomenon, so many definitions can be presented. When we come across the term social movement, we think of the terms movement, for example national, religious or peasant movements. We can present the concept of social movement in two aspects. First, social movement can be analysed as groups with special characteristics. The second approach presents social movement as a process that causes changes in thinking, attitudes and institutional solutions. The goals of social movement are extremely important. An instance of this are strategic purposes that are recognized in the long term. They can seek to change the rules that define social relations, as well as to establish a new social order. Most often, the aims of such a movement relate to a specific sphere of social life. Social movement sets its goals by defining the needs and interests it wants to achieve. At this stage, specific actions are taken that specify and modify the set goal. When new needs arise, sudden movement may occur. Such activities take the form of mass speeches that tend to create pressure on decision-making centres and public opinion. The rationality of actions taken by social movements is important. The means used are to guarantee the achievement of the intended target. Most moves meet this criterion. One of the most important features of social movements is their spontaneity. Then it operates autonomously in relation to the decision-making centres. There may even be a conflict with them. Traffic operation is not subject to planning and control. A movement is self-determined in terms of organization and program. The listed features of the movement's operation define it as a spontaneous movement (Ulicka, 1993).

We also call social movements collective pursuits of people to achieve a common goal. The emergence of a movement is associated with a conscious and deliberate action of most people using the same methods of action. The action is focused on shared values and ideology. This is not just a massive occurrence of behaviours and similar aspirations. Through its activities, the social movement leads to the active transformation of social reality. It creates new visions of social order, changing the systems of social relations and creating new institutions. New value systems are emerging. The emergence of social movements is identified with the inability to meet economic, cultural or political needs of more people. This condition causes dissatisfaction, frustration,

mione jest z brakiem możliwości zaspokojenia przez większą ilość ludzi potrzeb ekonomicznych, kulturalnych czy politycznych. Stan taki wywołuje niezadowolenie, frustracje, napięcie emocjonalne oraz niepokój psychiczny. Powstaje stan niepokoju społecznego, który może ogarnąć większe lub mniejsze zbiorowości. Taki stan niepokoju jest punktem wyjścia dla powstawania ruchów społecznych. Spontaniczność czy celowość dążenia ruchu do osiągnięcia nowego stanu rzeczy w organizacji społecznej, w systemie instytucji czy w strukturze społecznej ma na celu zniwelowanie stanu niepokoju społecznego (Szczepański, 1970). Stan niepokoju może pojawiać się w poszczególnych społecznościach, gdzie duża część ludzi przeżywa napięcia psychiczne wynikające z braku możliwości zaspokojenia potrzeb lub osiągnięcia zamierzonego celu. Może dojść również do występowania problemów społecznych, które dotyczą społeczeństwo i nie są skutecznie przewyżczone przez rządzących. Wymieniamy dwa znaczenia terminu problem społeczny. Po pierwsze występuje przy oznaczeniu zjawisk, które są przedmiotem zainteresowań nauki zaliczanej do nauk społecznych, a różniącym się od problemów stanowiących zainteresowanie innych nauk np. technicznych. Po drugie są to problemy, które niepokoją ludzi konkretnego społeczeństwa. Nie dają się pogodzić z uznawanymi normami, wartościami i zasadami współżycia. Poprzez zbiorowe działanie, problemy te wydają się możliwe do przewyżczenia. Spoiwem, który łączy członków w danym ruchu społecznym są wspólne wartości oraz oparte na nich ideologie. Uczestnicy ruchu dążą do zmiany istniejącego porządku społecznego, hierarchii wartości i zasad funkcjonowania struktur organizacyjnych. Powstanie ruchu jest spontaniczne. Zaczyna się od głoszenia haseł lub postulatów, które stają się ideową podstawą współdziałania członków ruchu (Sztumski, 2011).

Ruchy społeczne można uznać za szczególny rodzaj konfliktu społecznego. Takiego konfliktu nie można traktować jedynie jako cechy systemu społecznego. Jeśli społeczeństwo czuje się zagrożone, to uzewnętrznianie takiego kryzysu społecznego nie powinno się traktować jako konfliktu społecznego. Należy określić strony konfliktu jako specyficzne kategorie społeczne. Inaczej rzecz ujmując, jeśli działająca zbiorowość nie potrafi zdefiniować swoich celów w terminach społecznych, to walka o wolność i tożsamość sama w sobie nie może spowodować konfliktu społecznego. Dany rodzaj konfliktu społecznego uznajemy za najważniejszy, gdy inne formy konfliktu traktujemy jako jego odmiany niepełne lub częściowe. Ruch społeczny określamy jako precyzyjnie określoną relację pomiędzy stawką ich konfliktu, a skonfliktowanymi stronami. Pojęcie ruchu społecznego narzuca inny pogląd na życie społeczne. W sytuacji, gdy konflikt strukturalny ma znaczny potencjał modernizacyjny i rozwojowy, to bardziej podkreśla się go w danym społeczeństwie. Konflikt wówczas dotyczy kontroli nad narzędziami transformacji i kształtowania życia społecznego. Aspekty organizacji społecznej i kulturowej są więc

emotional tension and mental anxiety. A state of social unrest is emerging that can engulf larger or smaller communities. This state of anxiety is the starting point for the emergence of social movements. The spontaneity or purposefulness of the movement's pursuit of a new state of affairs in a social organization, in the institution's system or in the social structure is aimed at reducing the state of social anxiety (Szczepański, 1970). Anxiety may appear in individual communities, where a large proportion of people experience mental tensions arising from the inability to meet their needs or achieve their intended purpose. There may also be social problems that affect the society and are not effectively overcome by those in power. We list two meanings of the term social problem. First of all, it occurs in the designation of phenomena that are of interest to science in the social sciences, and which differs from problems that are of interest to other sciences, for example technical sciences. Next, these are problems that concern people in a particular society. They are incompatible with recognized norms, values and principles of coexistence. By collective action, these problems seem to be overcome. The binder that connects members in a given social movement are shared values and ideologies based on them. The movement's participants strive to change the existing social order, hierarchy of values and principles of organizational structures. The rise of the movement is spontaneous. It begins with a proclamation of slogans or postulates that become the ideological basis for the cooperation of movement members (Sztumski, 2011).

Social movements can be considered a special type of social conflict. Such conflict cannot be treated only as a feature of the social system. If society feels threatened, then manifesting such a social crisis should not be treated as a social conflict. The parties of the conflict should be identified as specific social categories. In other words, if a working community cannot define its goals in social terms, then the struggle for freedom and identity in itself cannot cause social conflict. We consider a given type of social conflict to be the most important when we treat other forms of conflict as incomplete or partial. We define the social movement as a precisely defined relationship between the rate of their conflict and the parties in conflict. The concept of social movement imposes a different view on social life. In a situation where the structural conflict has significant modernization and development potential, it is more emphasized in a given society. The conflict then concerns control over the ways of transformation and shaping social life. Aspects of social and cultural organization are therefore a manifestation of both cultural patterns, power relations, and the social movements expressing them (Touraine, 1995).

When defining the concept of social movement, we distinguish two properties. First of all, focusing

manifestacją zarówno wzorców kulturowych, relacji władzy jak i wyrażających je ruchów społecznych (Touraine, 1995).

Określając pojęcie ruchu społecznego wyróżniamy dwie właściwości. Po pierwsze ukierunkowanie na szczególny cel, którym jest zrealizowanie jakiegoś rodzaju zmiany społecznej. Po drugie, przebiegają w ramach niezinstytucjonalizowanych i niesformalizowanych. Są czymś pośrednim pomiędzy zachowaniami zbiorowymi, a działalnością zawodową. Ruchy społeczne zmierzają przede wszystkim do zmian społecznych, do modyfikacji zastanych sposobów postępowania, a w szczególności do zmian norm regulujących właściwe postępowanie. Chodzi tu o normy obyczajowe czy moralne. Analizując ruchy społeczne należy również zwrócić uwagę na to, czy ruch zmierza do wprowadzenia nowych norm i wartości, rozwiązań ustrojowych i organizacyjnych, czy przeciwnie sprzeciwia się zmianom i dąży do powstrzymania zmian już wprowadzonych. Takie sprzeciwy ruchu kierowane są np. przeciw elektroniom atomowym czy przeciw negatywnym skutkom rozwoju przemysłu. Występują też takie ruchy, które zmierzają do doskonalenia jednostek, obrony godności czy podniesienia poziomu edukacyjnego. Takie działanie ruchu ma polepszyć całe społeczeństwo. Inaczej jest w przypadku działania ruchów reform społecznych, gdzie zmienione warunki organizacyjne lub strukturalne miały ukształtować lepszych ludzi dopiero w przyszłości. Ważne jest jaką ruch przyjmuje strategię działania. Są bowiem ruchy, które dążą do zdobycia władzy politycznej i kontroli legislacyjnej poprzez wprowadzanie zmian organizacyjnych czy legislacyjnych. Przykładem jest tu ruch „Solidarność”, który po roku 1989 zmierzał do stworzenia prawicowej partii politycznej. Występują też ruchy, które wywierają nacisk na władzę państwową i na kierunki legislacyjne. Inne ruchy nie mające ambicji politycznych i reformatorskich ustroju, kładą nacisk na doskonalenie swoich członków w celu wzmocnienia ich tożsamości. Dążą do uzyskania dostępu do mass mediów, inicjują działania edukacyjne oraz organizują wspólnoty w których kultywowanie i lansowanie mają być typowe dla ruchu wartości. Istotne jest również metoda działania ruchu. Z zasady ruchy wykluczają działania gwałtowane, terrorystyczne czy oparte na przemocy. Działania ruchu utrzymane są w ramach porządku prawnego oraz pokojowo (Sztompka, 2002). Możemy wyróżnić dwie kategorie walki bez przemocy. Po pierwsze w kategoriach moralistycznych co oznacza raczej dawanie świadectwa niż osiąganie celów. Po drugie z instrumentalnego punktu widzenia znaczenie walki bez użycia przemocy trudne jest do oceny ze względu na długofalowe i pośrednie oddziaływanie. Ważny jest wybór metody zastosowany przy tego rodzaju walce. Przykładem są tu przemówienia i listy protestacyjne, strajki, głodówki, działania podziemne. Działania te przybierają charakter działań nielegalnych lub wykraczają poza aprobację systemu politycznego danego kraju (Modzelewski, 1987).

on a specific goal, which is to implement some kind of social change. What is more, they take place within non-institutionalized and non-formalized frameworks. They are something intermediate between collective behaviour and professional activity. Social movements are primarily aimed at social changes, modification of existing practices, and in particular changes of norms regulating proper behaviour. It is about morale or moral norms. When analysing social movements, one should also pay attention to whether the movement aims to introduce new norms and values, systemic and organizational solutions, or on the contrary, opposes changes and seeks to stop the changes already introduced. Such movement objections are directed for example against nuclear power plants or against the negative effects of industrial development. There are also such movements that are aimed at improving individuals, defending dignity or raising the educational level. Such activity of movement is to improve the whole of society. It is different in the case of social reform movements, where changed organizational or structural conditions were to shape better people only in the future. It is important what movement adopts an action strategy. There are movements that seek to gain political power and legislative control by introducing organizational or legislative changes. An instance is the “Solidarity” movement, which after 1989 aimed to create a right-wing political party. There are also movements that put pressure on state power and legislative directions. Other movements that do not have political and reformist ambitions, emphasize the improvement of their members in order to strengthen their identity. They strive to gain access to mass media, initiate educational activities and organize communities in which cultivation and promotion are to be typical of the value movement. The method of operation is also important. As a rule, movements exclude violent, terrorist or violent actions. The movement’s activities are maintained within the legal order and peace (Sztompka, 2002). We can distinguish two categories of non-violent struggle. First, in moralistic terms, which means giving testimony rather than achieving goals. Second, from an instrumental point of view, the importance of non-violent struggle is difficult to assess due to its long-term and indirect impact. The choice of method used for this kind of fight is important. Examples are speeches and protest letters, strikes, hunger strikes, and underground activities. These activities take on the nature of illegal activities or go beyond the approval of the political system of a given country (Modzelewski, 1987).

Dynamika ruchów społecznych

Ruchy społeczne w swojej aktywności zbiorowej podlegają przeobrażeniom, rozwijają się, odnoszą sukcesy lub porażki i w końcu rozpadają się. Wyróżniamy dwa wymiary dynamiki ruchów społecznych. Pierwszy wymiar wewnętrzny postrzegać należy jako aktywność zbiorową. W trakcie całego cyklu życiowego struktura podlega przeobrażeniom. Każde występujące zjawisko składa się z trzech etapów: narodziny jako tworzenie się ruchu, trwanie, czyli okres w czasie którego prowadzone są działania do osiągnięcia celu oraz zamieranie ruchu, czyli zakończenie działania ruchu. Drugi wymiar nazywany zewnętrznym powoduje zmiany otoczenia ruchu. Dojdzie do rozwoju, jeśli ruch społeczny zmieni otoczenie, które jest zgodne z zakładanym celem działania. Może wystąpić również stagnacja, gdy działania ruchu będą nieskuteczne, a nawet regres, kiedy ruch doprowadzi do pogorszenia sytuacji. Oba wymiary dynamiki ruchu spletają się w ostatnim etapie cyklu, gdy cel zostaje osiągnięty przez ruch i dochodzi do przekształcenia otaczającej go rzeczywistości społecznej (Wawrowski, 2011). Powstawanie ruchu społecznego wymaga pewnych warunków. Pierwszym czynnikiem tworzenia ruchu jest konieczność powstania sprzyjającego kontekstu strukturalnego. Czynnikiem takim może być niepewność co do przyszłości społeczeństwa, nieprzejrzystość jego funkcjonowania czy rozchwianie systemu norm i wartości. Taka sytuacja może wiązać się z głębokimi zmianami społecznymi, organizacyjnymi lub kulturowymi. Aby doszło do powstania ruchu to musi zaistnieć również sprzeczność interesów i wartości pomiędzy różnymi segmentami. Rozbieżności mogą dotyczyć interesów ekonomicznych, szans zaspokojenia podstawowych potrzeb materialnych, co miało miejsce w przypadku „starych” ruchów społecznych. W przypadku „nowych” ruchów przykładem są rozbieżności w wyznawanych wartościach, które dzielą wspólnoty moralne i społeczności o podobnym stylu życia. Przedstawione sprzeczności staną się siłą motywacyjną do wspólnych działań ruchu, jeśli rozbieżności interesów zostaną dostrzeżone i zinterpretowane jako doznania nierówności i niesprawiedliwości. Dochodzi do porównania własnej sytuacji życiowej do sytuacji innych, spostrzeżenia że jest gorsze traktowanie, niesprawiedliwe zaspokajane potrzeby, czy niesprawiedliwa zapłata za wykonaną pracę. Sytuacja taka oznacza pełną gotowość strukturalną i psychologiczną do podjęcia wspólnej akcji. Akcja zazwyczaj rozpoczyna się, gdy pojawi się takie zdarzenie indywidualne, które wstrząśnie całą zbiorowość i zmotywuje do działania. Przykładem takiego zdarzenia jest zwolnienie z pracy działaczki związkowej Anny Walentynowicz, co daje początki zawiązania się wielomilionowego ruchu społecznego „Solidarność”. Dochodzi do rozmów o niezadowoleniu, chęci protestu, do wspólnego działania. I tu zaczynają się tworzyć ruchy

Dynamics of social movements

In their collective activity, social movements are undergoing transformations, developing, succeeding or failing, and eventually falling apart. We distinguish two dimensions of the dynamics of social movements. The first internal dimension should be seen as collective activity. The structure undergoes transformations throughout the entire life circle. Each occurring phenomenon consists of three stages: birth as the formation of movement, duration, for example the period during which activities are carried out to achieve the goal and dying off such as the termination of movement. The second dimension, called the outer dimension, changes the movement environment. It will develop if the social movement changes the environment that is consistent with the assumed goal of the action. There may also be stagnation when traffic activities are ineffective, and even regression when traffic will worsen the situation. Both dimensions of the dynamics of movement intertwine in the last stage of the cycle, when the goal is achieved by the movement and the surrounding social reality is transformed (Wawrowski, 2011). The formation of a social movement requires certain conditions. The first factor in creating traffic is the need for a favourable structural context. Such a factor may be uncertainty about the future of society, the opacity of its functioning, or the disruption of the system of norms and values. This situation may be associated with profound social, organizational or cultural changes. For a movement to occur, there must also be a conflict of interests and values between different segments. Discrepancies may relate to economic interests, opportunities to meet basic material needs, as was the case with “old” social movements. In the case of “new” movements, examples are the differences in professed values that divide moral communities and communities with similar lifestyles. The presented contradictions will become a motivational force for joint actions of the movement if divergences of interest are noticed and interpreted as feelings of inequality and injustice. It compares its own life situation to the situation of others, the perception that there is worse treatment, unfair needs met, or unfair payment for work done. This situation means full structural and psychological readiness to undertake joint actions. The action usually begins when an individual event occurs that shakes the entire community and motivates to action. An example of such an event is the dismissal of the union activist Anna Walentynowicz, which gives rise to the formation of the “Solidarity” multi-million social movement. There are conversations about dissatisfaction, a desire to protest, and joint action. And here social movements begin to form. Members are recruited. People ascend spontaneously, spontaneously or under pressure from massive mass tensions. In other social movements, it is the movement

społeczne. Następuje rekrutacja członków. Ludzie wstępują spontanicznie, żywiołowo lub pod presją gromadzących się masowych napięć. W innych ruchach społecznych to animatorzy ruchu zachęcają do przystąpienia. Gdy ruch społeczny rozpoczyna swoją działalność, wybierany jest przywódca który będzie mobilizował, organizował i kierował ruchem. Kolejną fazą jaką przechodzą ruchy społeczne jest krystalizowanie się ideologii, wyłaniania organizacji oraz powstawania etosu. Głoszone ideały ruchu zaczynają przekształcać się w spójny system. Następuje różnicowanie się struktur organizacyjnych oraz pojawiają się różne szczeble władzy. Niektóre ruchy społeczne przekształcają się w partie polityczne. Tracą charakter spontanicznych działań zbiorowych i wchodzi w zinstytucjonalizowane struktury polityczne. Ostatnią fazą dynamiki ruchu społecznego jest jego zakończenie. Wyróżniamy kilka sposobów zakończenia działalności ruchu. Po pierwsze ruch społeczny w sposób naturalny kończy swoje działanie, gdy walka o zmiany społeczne, reformy czy rewolucyjne przekształcenia przyniosły zwycięstwo. W sytuacji, gdy ruch nie zrealizował celów, działanie ruchu przyniosło klęskę, wówczas rozczarowanie członków narasta, zamiera aktywność i zwolennicy odchodzą z ruchu. Podobny kres ruchu może nastąpić, gdy dochodzi do silnych represji ze strony władzy państwowej. Duże ryzyko pozostania w ruchu prowadzi do odejścia słabiej motywowanych zwolenników. Pozostają tylko najbardziej zdeterminowani ideolodzy, którzy w przyszłości przy bardziej sprzyjających okolicznościach politycznych mogą stać się zalążkiem odrodzenia ruchu (Sztompka, 2002).

Zamieranie ruchu społecznego

Ostatnim etapem działania ruchu społecznego jest jego zamieranie. Wyróżniamy cztery modele zamierania ruchu społecznego. Pierwszy model to zaniknięcie ruchu w wyniku osiągnięcia celu. Jak już określono w definicji ruchu, ruch społeczny podejmuje działanie aby osiągnąć konkretny, zamierzony cel. Gdy cel zostanie osiągnięty, ruch ulega rozwiązaniu. Faktem jest, że jeśli ruch traktowany jest jako wspólne działanie na rzecz osiągnięcia konkretnego celu, to wraz z osiągnięciem następuje likwidacja ruchu. W takim przypadku ruch posiada swój początek oraz jednoznaczny koniec. Drugi model przedstawia sytuację, gdy ruch osiąga zamierzony cel, jednak nadal trwa. Uzasadnieniem takiego stanu rzeczy jest potrzeba dalszego działania ruchu aby mógł się utrzymać. Ruch pozostaje w gotowości do dalszego działania. Rozwiązanie ruchu mogłoby doprowadzić do stanu początkowego. Kolejne uzasadnienie dalszego trwania ruchu pomimo osiągnięcia celu spowodowane jest brakiem rzeczywistych zmian, które zostały zaplanowane. Pojawiają się nowe cele, będące przedmiotem kolejnych działań ruchu. Powodem nie rozwiązania ruchu jest też sztuczne podtrzymywanie ruchu prze-

animators who encourage them to join. When a social movement begins its activity, a leader is elected who will mobilize, organize and direct the movement. The next phase that social movements undergo is the crystallization of ideology, the emergence of organizations and the emergence of ethos. Proposed ideals of movement are beginning to transform into a coherent system. Organizational structures are different and various levels of authority appear. Some social movements are transforming into political parties. They lose their nature of spontaneous collective action and enter into institutionalized political structures. The last phase of the dynamics of the social movement is its ending. There are several ways to end movement activities. The key fact is that the social movement naturally ends when the struggle for social change, reforms or revolutionary transformations has brought victory. In a situation where the movement did not achieve its goals, the movement's operation brought defeat, then the disappointment of members increases, activity dies and supporters leave the movement. A similar end to the movement may occur when there is strong repression by the state authorities. A high risk of staying in motion leads to the departure of less motivated supporters. Only the most determined ideologists remain who, in the future with more favourable political circumstances, may become the germ of the revival of the movement (Sztompka, 2002).

Dying of the social movement

The last stage of the social movement is its dying out. There are four models of dying out of the social movement. The first stage is the disappearance of movement as a result of achieving its goal. As already stated in the definition of movement, social movement takes action to achieve a specific, intended goal. When the goal is achieved, the movement is terminated. The fact is that if such a movement is treated as a joint action to achieve a specific aim, then with such an achievement, liquidation of the movement occurs. In this case, the movement has its beginning and an unambiguous end. The second model presents a situation when the movement achieves the intended goal but is still ongoing. The justification for this state of affairs is the need for further movement to be able to sustain itself. The movement is ready for further action. The termination of movement could lead to an initial state. Another justification for the continuation of the movement despite achieving the goal is due to the lack of real changes that have been planned. New goals are emerging that are the subject of subsequent movement activities. The reason for not terminating the movement is

jego przywódców, którzy czerpią korzyści z faktu stania na jego czele. W takim przypadku na dalszy plan schodzi kwestia pierwotnego celu działania. Trzeci model to zaniknięcie ruchu pomimo braku osiągnięcia celu. Skutkami takiego zamierania ruchu mogą być konsekwencje czynników zewnętrznych, takich jak rozbitcie ruchu przez jego przeciwników, jaki i nieskuteczne działanie samego ruchu, czyli brak szans na osiągnięcie zamierzonego celu. Może to być również uznanie bezzasadności celu pierwotnego. Czwarty model oznacza sytuację, gdy ruch trwa nadal, pomimo nie osiągnięcia celu. Przyczyną takiego bytu jest brak szans na realizację celu w najbliższym czasie, co nie wyklucza, że cel ten będzie osiągnięty w przyszłości. Obecnie mogą istnieć pewne zewnętrzne przeszkody do osiągnięcia celu lub słabość ruchu. Jednak po zniknięciu przeszkód cel może zostać osiągnięty. Ruch przechodzi stan uśpienia i maleje aktywność działania. Może dojść do reorganizacji ruchu w zakresie celu działania i wyznaczenie realnego celu możliwego do zrealizowania (Wawrowski, 2011).

Podsumowanie

Ruch społeczny możemy uznać za najbardziej skomplikowany przejaw aktywności zbiorowej. Jest to rodzaj działania występującego w samym sercu życia społecznego. Należy je analizować uwzględniając jednocześnie charakter pola społecznego, w którym występuje oraz stopień integracji poszczególnych elementów, którymi jest definiowany (Lapeyronnie, 1994). Zauważyliśmy, że w obrębie ruchu wyłania się coraz bardziej złożona organizacja, która w perspektywie rozwoju wbudowuje się w szersze struktury państwowe. Z czasem ruch społeczny przekształca się w stowarzyszenia, kluby czy partie polityczne. Analiza ruchu koncentruje się na dynamicznym życiu społecznym, skierowanym na ludzkie zachowania, działania oraz stosunki społeczne. Dzięki aktywności zbiorowej powstają stabilniejsze obiekty społeczne, uzyskujące autonomię i trwałość, która wykracza poza sferę działań (Sztompka, 2002). Działanie ruchu przynosi efekty w postaci przekształceń rzeczywistości społecznej oraz tworzenia nowego ładu społecznego. Tworzą się nowe wartości i normy społeczne regulujące właściwe postępowanie. Powstałe wizje ładu społecznego zmieniają układ stosunków społecznych i tworzą się nowe instytucje. Maleje niepewność co do przyszłości społeczeństwa oraz nieprzejrzystości jego funkcjonowania.

Literatura / References

1. Ciżewska, E. (2010). *Filozofia publiczna Solidarności*, Warszawa: Narodowe centrum Kultury.
2. Frybes M. (1994). Od ruchu społecznego do problemu społecznego. W: P. Kuczyński, M. Frybes, J. Strzelecki, D. Lapeyronnie (red.), *W poszukiwaniu ruchu społecznego wokół socjologii Alaina Touraine'a*, (s.63-64). Warszawa: Instytut socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Oficyna Naukowa.

also artificially supporting the movement by its leaders, who benefit from being in the lead. In this case, the question of the original purpose of the action goes to the background. The third model is the disappearance of movement despite failure to achieve the goal. The effects of such dying off can be the consequences of external factors, such as the breakdown of movement by its opponents, as well as the ineffective operation of the movement itself, i.e. no chance to achieve the intended goal. It may also be recognition of unreasonability of the original purpose. The fourth model means a situation where the movement continues despite not achieving the goal. The reason for this scenario is the lack of chances to achieve the goal in the near future, which does not exclude that this goal will be achieved in the future. There may currently be some external obstacles to achieving your goal or traffic weakness. However, after the obstacles disappear, the goal can be achieved. Movement goes to sleep and activity decreases. There may be a reorganization of the movement in terms of the purpose of the action and setting a real goal that can be achieved (Wawrowski, 2011).

Summary

We can consider the social movement as the most complicated manifestation of collective activity. It is a kind of action occurring at the very heart of social life. They should be analysed while taking into account the nature of the social field in which they occur and the degree of integration of individual elements with which they are defined (Lapeyronnie, 1994). We have noticed that within the movement an increasingly complex organization is emerging, which in the development perspective is being built into wider state structures. Over time, the social movement transforms into associations, clubs or political parties. Movement analysis focuses on dynamic social life directed at human behaviour, activities and social relations. Thanks to collective activity, more stable social objects are created, acquiring autonomy and durability that goes beyond the sphere of activities (Sztompka, 2002). The operation of the movement brings effects in the form of transformations of social reality and the creation of a new social order. New social values and norms are being created that regulate proper conduct. The visions of social order that have arisen change the structure of social relations and new institutions are created. The uncertainty about the future of society and the opacity of its functioning decreases.

3. Gortat, R. (1987). O naturze nowych ruchów społecznych. W: E. Lewicka-Banaszak, P. Marciniak, W. Modzelewski (red.), *Studia nad ruchami społecznymi* (s.41-47). Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Instytut Socjologii.
4. Heywood, A., (2011). *Politologia*. Warszawa: PWN
5. Kuczyński, P. (1994). Początki socjologii ruchów społecznych w Polsce. W: P. Kuczyński, M. Frybes, J. Strzelecki, D. Lapeyronnie (red.), *W poszukiwaniu ruchu społecznego wokół socjologii Alaina Tourainea*, (s.159). Warszawa: Instytut socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Oficyna Naukowa.
6. Lapeyronnie D. (1994). Interwencja socjologiczna, ruchy społeczne, demokracja. W: P. Kuczyński, M. Frybes, J. Strzelecki, D. Lapeyronnie (red.), *W poszukiwaniu ruchu społecznego wokół socjologii Alaina Tourainea*, (s.83-84). Warszawa: Instytut socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Oficyna Naukowa.
7. Modzelewski, W. (1987). O skuteczności i nieskuteczności metod walki bez użycia przemocy. W: E. Lewicka-Banaszak, P. Marciniak, W. Modzelewski, (red.), *Studia nad ruchami społecznymi* (s.11-15). Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Instytut Socjologii.
8. Ulicka, G. (1993). *Nowe ruchy społeczne, niepokoje i nadzieje współczesnych społeczeństw*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
9. Szczepański, J. (1970). *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa: PWN
10. Sztumski, J. (2011). Ruchy społeczne i proces ich rozwoju. W: S. Wróbel (red.), *Teoretyczne problemy ruchów społecznych i politycznych* (s.211-213). Toruń: Wydawnictwo Naukowe GRADO.
11. Sztompka, P. (2002). *Socjologia analiza społeczeństwa*. Kraków: Znak.
12. Touraine, A. (1995). Wprowadzenie do analizy ruchów społecznych. W: Szczupaczyński, J. (red.), *Władza i społeczeństwo* (s.212-220). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.
13. Wawrowski, Ł. (2011). Modele zamierania ruchu społecznego z perspektywy dynamiki zjawisk społecznych. W: S. Wróbel, (red.), *Teoretyczne problemy ruchów społecznych i politycznych* (s.219-220). Toruń: Wydawnictwo Naukowe GRADO.